

вбивство в ім'я честі. На сьогоднішній день не існує чіткої програми серед арабських країн щодо боротьби з насильством над жінками[3].

Міністр соціальної політики Юлія Соколовська, виступаючи на Міжнародному форумі UNFPA „Україна на шляху до подолання домашнього та гендерно зумовленого насильства”, привернула увагу до масштабу проблеми домашнього насильства в Україні.

Очільниця Міністерства навела статистичні дані: кожна 5 жінка в Україні стикалася з тією чи іншою формою насильства, страждають від цього і чоловіки. Втім, 90% постраждалих від насильства – саме жінки.

Протягом 2019 року зафіксовано понад 130 тис. звернень громадян з приводу домашнього насильства, що на 15 % більше у порівнянні з аналогічним періодом минулого року, з них 88 % – від жінок, 10 % – від чоловіків. Від дітей надійшло 1055 звернень [4].

Список використаних джерел:

1. Challenging Inequality: Obstacles and Opportunities Towards Women's Rights in the Middle East and North Africa. 2020. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-oon-nasylstvo-proty-zhinok/30291028.html>;

2. Понад третина жінок у світі зазнавала насильства – ООН. 2019. URL: <https://hromadske.ua/posts/ponad-tretina-zhinok-u-sviti-zaznavala-nasilstva-oon>;

3. Жінка в арабському суспільстві 2020. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%96%D1%96%D0%BD%D0%BA%D0%B0_%D0%B2_%D0%B0%D1%80%D0%B0%D0%B1%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D1%83_%D1%81%D1%83%D1%81%D0%BF%D1%96%D0%BB%D1%8C%D1%81%D1%82%D0%B2%D1%96;

4. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/kozhna-5-zhinka-v-ukrayini-stikayetsya-z-tiyeyu-chi-inshoyu-formoyu-nasilstva-yuliya-sokolovska>.

ПСИХОЛОГІЧНЕ НАСИЛЬСТВО ЩОДО ДИТИНИ ТА ДИТИНОЮ-КРИВДНИКОМ

Вікторія ПАНАСЮК, слухач магістратури «Правоохоронна діяльність» навчально-наукового інституту №3 Національної академії внутрішніх справ

Держава захищає права дитини, зокрема: право на життя і фізичну недоторканність; право не бути об'єктом знущань чи жорстокого, нелюдського або принизливого поводження; право на здоровий та безпечний розвиток та ін. Всі ці права порушуються, коли дитина піддається насильству.

Психологічне насильство щодо дитини виникає у ситуації постійної нестачі доброзичливої, здорової атмосфери, яка б сприяла емоційному зростанню та росту самооцінки дитини.

За чинним законодавством України, дитина – це особа віком до 18 років [1]. Разом з тим, поняття особи, що не досягла 18 років визначається також поняттями «малолітньої» та «неповнолітньої» особи. Відповідно до Цивільного кодексу України малолітньою є особа, яка не досягла 14 років, наділена частковою дієздатністю та не несе відповідальності за завдану нею шкоду. Неповнолітньою є фізична особа у віці від 14 до 18 років та наділена неповною дієздатністю [2].

Психологічне насильство як форма домашнього насильства:

1) за формою вираження – дія або бездіяльність, що включає: словесні образи; погрози, у тому числі щодо третіх осіб; приниження; переслідування; залякування; інші діяння, спрямовані на обмеження волевиявлення особи, контроль у репродуктивній сфері;

2) наслідки: якщо такі дії або бездіяльність: викликали в постраждалої особи побоювання за свою безпеку чи безпеку третіх осіб; спричинили в постраждалої особи емоційну невпевненість; спричинили в постраждалої особи нездатність захистити себе; завдали шкоди психічному здоров'ю особи.

У Кримінальному кодексі України за психологічне насильство, як форму домашнього насильства, передбачено відповідальність за домашнє насильство (ст. 126-1), погрозу вбивством (ст. 129) або розголошення таємниці усиновлення (удочеріння) всупереч волі усиновителя (ст. 168) [3]. Відповідно до статті 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» *психологічне насильство* [4] може виявлятися у таких формах:

– нехтування дитиною – хронічна нездатність батьків або осіб, які здійснюють догляд, надати дитині належну підтримку, увагу, турботу, забезпечити основні потреби дитини в їжі, одязі, житлі, медичному обслуговуванні, освіті, захисті та догляді через ряд об'єктивних причин (бідність, психічне захворювання, недосвідченість), а також без них. До нехтування дитиною відноситься потурання заподіяння шкоди, включаючи приохочення до наркотиків та алкоголю, яке призводить до втрати дитиною самоконтролю та формування в неї стійкої залежності. Відсутність виховного впливу, байдужість до життя дитини та її розвитку, невизначеність правил та норм, «повна свобода», коли дитина зростає «як трава», призводить до соціально-педагогічної занедбаності, а отже, є формою нехтування дитиною.

– психологічне жорстоке поводження – хронічне приниження, образа та висміювання дитини, знуцання з неї.

До різновидів психологічного насильства щодо дітей, зокрема, належать:

– поводження з дітьми як зі своєю власністю, рабами, слугами чи підлеглими;

- використання фізичних переваг дорослої людини (росту, розмірів та сили), постійне посилення на них як на аргумент у спорі;
- жорстокість щодо інших істот та людей;
- крики, стресогенна поведінка, залякування та навіювання страху; застосування погроз як аргументу при вихованні [5, с. 52-53].

Діти доволі часто стикаються хоча б з одним з проявів психологічного насильства: їх або принижували (в тому числі й нецензурно), або зневажливо критикували їх особистість, або до них застосовували погрози. Найбільш поширеними формами психологічного насильства є заборона або обмеження в пересуванні («вийти з дому», «піти до друзів»), спілкуванні з друзями та погрози (фізичною розправою, самогубством тощо) [6, с. 55].

Вчиняючи психологічний тиск, дорослі вважають його цілком припустимою формою взаємин, необхідною для того, щоб «показати дитині її місце», закріпити її підлегле становище, навіяти їй страх. У той самий час близько третини агресорів не визнають, що за їх діями стоїть бажання принизити іншу особу та утримати таким чином власне лідерство.

Психологічне насильство супроводжує всі інші форми насильства, адже побиття або згвалтування завжди зумовлює не лише фізичне, а й психічне страждання (а в особливо тяжких випадках – значні психічні травми).

Загалом, досить складно розмежувати різні форми насильства: так, одні дослідники відносять позбавлення сну до психологічного насильства, інші – до фізичного. Аналогічним чином пошкодження або знищення особистих речей, заподіяння шкоди домашнім тваринам або їх вбивство може, залежно від обставин, виступати як психологічне або економічне насильство.

Звернення та повідомлення про вчинення домашнього насильства стосовно дітей приймаються і розглядаються згідно з Порядком забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, у тому числі дітей, які постраждали від жорстокого поводження [7].

Підсумовуючи вищевикладене, слід зазначити, що практично всі діти, які постраждали від насильства, пережили психічну травму. На превеликий жаль, внаслідок таких травм формуються певні особистісні, емоційні і поведінкові особливості, що негативно впливають на подальше життя дітей. Особа, яка не досягла 18-річного віку і вчинила домашнє насильство у будь-якій формі за чинним законодавством України визнається дитиною-кривдником.

Встановлення змісту поняття «дитина-кривдник» необхідне для:

- характеристики окремих повноважень органів опіки і піклування у сфері запобігання та протидії домашньому насильству за участі дитини-кривдника (наприклад, таких: захист прав та інтересів дитини-кривдника, у тому числі шляхом звернення до суду, представництва прав та інтересів дитини в суді при розгляді питань, пов'язаних із здійсненням актів домашнього насильства, зокрема про видачу обмежувального припису (п. 1 ч. 1 ст. 9 Закону); безпосереднє надання допомоги та захисту дітям-кривдникам, які мають

статус дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування (п. 2 ч. 1 ст. 9 Закону); надання згоди на отримання соціальних послуг дитиною-кривдником, якщо батьки, інші законні представники дитини є кривдниками або ухиляються від захисту прав та інтересів дитини (п. 5 ч. 1 ст. 9 Закону);

- характеристики окремих повноважень служб у справах дітей у сфері запобігання та протидії домашньому насильству стосовно дітей (наприклад, таких: розроблення та виконання заходів із захисту прав і законних інтересів дитини-кривдника (п. 2 ч. 2 ст. 9 Закону); інформування дитини-кривдника, її батьків, інших законних представників про права дитини, заходи та послуги, якими вони можуть скористатися (п. 5 ч. 2 ст. 9 Закону); порушення перед органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування питання про притягнення до відповідальності згідно із законом посадових осіб у разі невиконання або неналежного виконання ними обов'язків під час виявлення фактів домашнього насильства, роботи з дитиною-кривдником (п. 8 ч. 2 ст. 9 Закону);

- характеристики особливостей виконання програм стосовно дітей-кривдників (ч. 3, 4 ст. 28 Закону) та покладення на дитину-кривдника обов'язку пройти пробаційну програму відповідно до п. 4 ч. 3 ст. 76 Кримінального кодексу України – у випадку звільнення від відбування покарання з випробуванням (ч. 3, 4 ст. 28 Закону) [3, с. 15-16].

Інспектори ювенальної превенції застосовують запобіжний захід до дитини, яка не досягла 18 років і вчинила домашнє насильство у вигляді заведення обліково-профілактичної справи та взяття на профілактичний облік. Дані про те, що дитина-кривдник взята на профілактичний облік заносяться до єдиної інформаційної системи МВС. У разі зміни дитиною, яка перебуває на профілактичному обліку, місця фактичного проживання поліцейський ювенальної превенції обов'язково повідомляє про це орган поліції, на території обслуговування якого проживатиме дитина. Коли дитина перебуває до нового місця проживання до органу поліції, на території обслуговування якого проживатиме дитина, надсилається ОПС для подальшого здійснення заходів індивідуальної профілактики щодо дитини-кривдника [8].

Отже, психологічне насильство є одним із найпоширеніших видів домашнього насильства, проте його наявність, на превеликий жаль, найважче довести.

Список використаних джерел:

1. Про громадянство України: Закон України від 18.01.2001 № 2235-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2235-14>
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
3. Науково-практичний коментар Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» / кол. авт. ; за заг. ред. К. Б. Левченко, К.

В. Павліченко, В. В. Чернєв. Київ : МВС України ; Нац. акад. внутр. справ, 2020. 396 с.

4. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19>

5. Запобігання та протидія проявам насильства: діяльність закладів освіти. Навчально-методичний посібник/ Андрєєнкова В.Л., Байдик В.В., Войцях Т.В., Калашник О.А. та ін. Київ: ФОП Нічога С.О., 2020. 196 с.

6. Методичні рекомендації щодо опитування дітей, що стали свідками та/або жертвами насильства, а також вчинили насильство: Метод. посіб. / Автори-упоряд.: Д. Пурас, О. Калашник, О. Кочемировська; Т. Цюман; за заг. ред. Т. Цюман. Київ: ФОП КЛИМЕНКО, 2015. 114 с.

7. Про забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах: Постанова Кабінету Міністрів України від 01.06.2020 № 585. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/585-2020-п>.

8. Інструкція з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України: наказ МВС України від 19.12.2017 № 1044. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show>.

ВЗАЄМОДІЯ УПОВНОВАЖЕНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ З ІНШИМИ СУБ'ЄКТАМИ, ЩО ЗДІЙСНЮЮТЬ ЗАХОДИ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ

Віта ІВАЩЕНКО, професор кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

Для більшості держав домашнє насильство залишається невирішеною проблемою. Це стосується також і України, де прийнята спеціальна правова база та визначені суб'єкти, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству.

Так, Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 07.12.2017 р. [1] визначив організаційно-правові засади запобігання та протидії домашньому насильству, основні напрями реалізації державної політики у цій сфері, а також закріпив перелік суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. Серед таких суб'єктів: спеціально уповноважені органи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству; інші органи та установи, на які покладаються функції із здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству; загальні та спеціалізовані служби підтримки постраждалих осіб; громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах.